

סמי ברדוגו

בַּפְסָאז'

נתקעתי בתוך פסאז'. ככה פתאום, כשהלכתי ברחוב הראשי לכיוון סניף הדואר, הצצתי רק במקרה אל הפסאז' הצדדי. ואז ראיתי אותו, איזה אחד, איש רחב כתפיים, אולי מוצק, עומד כמעט בסופו של הפסאז', תופס את מבטי, שולח יד לעברי, ומסמן לי לבוא, מבקש ממני להתקדם, להיכנס פנימה. אז, גורלי נקבע שמה. נעצרתי על פתח הפסאז', נלכדתי על הרחוב הישר ולא יכולתי להמשיך ללכת. נדרכתי אל האיש שהוא שהמשיך לסמן לי מעומק המסדרון הבנוי. ידעתי, רק אלי הוא מכוון את ידו, שנדמתה לי חזקה. וחששתי, כמעט נבהלתי, כי לא הבנתי על מה אני עוצר ככה? מה קורה שם בַּתְּהוּם של החלל הצינורי? מה עלול להתרחש לי בפנימיותו של הפסאז' העירוני?

עד עתה בחרתי להתעלם ממנו, העדפתי לא להיכנס לתוך אדריכלות לא מתוחכמת של שנות השבעים והשמונים של חיי, תמיד רציתי לברוח מהפתרון האפל שלה. אבל ברגע שהוא, ככל שנמתחה הדקה, וזה האיש שבקצה משאיר את הזרוע תלויה באוויר – הצלחתי לדחוק את הפחד המסוכן, ונבלעתי אל המרצפות הראשונות, שממש מיד כאילו פלטו את גופי מהרחוב ושמו אותי במקום הישן. רק מצוקה משכה אותי. לא יכולתי נגדה. היססתי בצעדים קטנים וידעתי שהנה אני כבר חדרור בפנים, נטוש מחיי החיצוניים של הרחוב השגרתי, והצטערתי ששברתי לו את הקו, דאבתי למסלול המתוכנן לי הלאה. חבל, חשבתי, חבל שוויתרתי לדרך הראשית. אך כשהעיניים שלי ראו את הרצפות הרחבות והכהות של הפסאז' הכבד, ואז עלו אל גובה האוויר הדחוס והבינוני, נתקעות על ההוא שבקצה, שדווקא עכשיו היה לי מטושטש יותר – בדיוק בזמן הזה נמסרתי פנימה, ולא רציתי להיות מובל אל אסונות, השתוקקתי לקפוא בזמני ולא לייצר צרות חדשות לימי. אבל החטאים שבי התגברו על הטוב מכל, ושוב הבנתי כמה איום ונורא מתנהג מי שבתוכי.

לא יכולתי אחרת. שיטת החינוך הפרטית ששקדתי עליה כל חיי הובילה אותי ללכת שולל. אני לא יודע במי האשמה. החוקים מתעקמים לי, ובתוך הפסאז'

הרגשתי כיצד הם מתעוותים ומתחילים אט-אט להסתדר עם הלך ראשי, מכוונים אותו אל הצעידה המתחדשת בחלל הנמוך, שאין לו דבר עם מה שלפניו, מסדרון רחב וארוך רק של זרים, של דמויות נודדות, לא מקומיות, עוברות אורח בלבד, נשים ואנשים שרק במקרה נקלעו, איפשרו ליום שלהם להתערב גם בנלוזות הזו של השפיפות והמחנק המהוה, נתקלות אל השטח המוזר ונבדלות מן הזמן השייך להן, כאילו לא הדקות המתרחשות מכתובות להן קצב, אלא דבר-מה אחר קובע את הישארותן בתוך הפסאז' האפלולי.

ואני כמוהן, עושה צעדים ראשונים ורואה שתי חנויות בגדים, עמוסות באי-סדר ובכיוון אחד של הלבשה כזו או אחרת, בדים תלויים וגזרות של חולצות ומכנסים, גם שמלות, אופנה של נשים ואנשים, כולה לא מסוגננת, רק שימושית לכיסוי איברים, אינה עושה פוזה על בוכות, בקושי נתלית על קולבים, נשקפת אלי מבעד לזכוכית עמומה ומשופשת, לא ראוותנית. קצת אחריהן יש חנות קופי מסמכים וצילומים, אור ניאון מאיר אותה, ואיש מוכר משופם עם אפודה שחורה עומד ונוגע בניירות, מתעלם מעובר ושב אקראי, כי גם הוא יודע שאפילו המקרה, או שמא המקריות, אינם אפשריים כאן בקו המרצפות למטה, ובג הבטון שסוגר אותו בתקרה אפורה, יחד הם תוחמים את הנבלעים האנושיים, אוטמים אותם בחום המלאכותי, ומרחיקים מכאן את הקונים הטבעיים, אלה שאולי אף פעם לא יופיעו כאן.

וזה שלכד אותי, האיש שעדיין עמד בקצה, ואולי כעת התכופף מעט, נגע במשהו, כנראה בגופו שלו – אותו חשבתי למקומי, אחד ששייך לאזורי העודף שיוצרת העיר, כי אם נותרה לה, לעיר, שארית של מקום ואבנים, דברים שלא תיכננה אותם, אז יש להשתמש בהם, וככה לקבוע אותם כפתרון סופי ונחוץ במידה. והנה, הייתי שם שוב, בין אוכך ולכלוך שחור שהתקבע על חלקים של שני הקירות בצדדים, צבע שהצטבר עם השנים וכאילו פלט פיה אל ריאותי. לכן פיניתי את הראש מהרוחב ונצמדתי אל האורך, ניסיתי לאטום את האף, לעבור את הזוהמה החמצנית ולהתקדם, וכך עשיתי, זיתי עוד, רגלי לקראת האיש, אך לא עיני, שרוצות יותר מכל להבין את מיקומו הנקודתי, את ידו הנשלחת קדימה לעברי, את טבעם של הסימן והתנועה הזאת, ה'בוא הנה' הזה, 'בוא אלי', 'התקרב', ולשם מה? ולמה עלי?

כן, האיש העצום, אי-אפשר היה לי שלא אהיה מולו, שלא אבוא אליו. אז צעדתי אל גורלי המפתיע. לא האמנתי שאיחשף אל המראה המסוים, ושבגללו אדע על מצבי הפגום, זה המתחדש שלא ברצוני, זה המתעקש בטיפשותו להוכיח אותי, אדם ששייך לסביבתו רק באחוזים בודדים, בקושי אזרח מלא, או יהודי מן

הפרבר, גם לא אישיות חברתית שנבלעת בין המון של מדינה. לא צפיתי את משמעות הדבר ואת אכזריות המזל המפוספס. לכן הלכתי והלכתי, לא הולכתי, רק פסעתי, אני הוא זה שדחף אותי לכיוון הקצה, אל סוף הפסאז' שקרא לי קדימה בזכותו של ההוא העומד עקום ולא החלטי. את פניו ודאי לא זיהיתי, בטח לא ממרחק זה, כשעדיין לא הייתי אצלו, עדיין לא ניצבתי מולו. ורק בַּזָּקֵן, כך נדמה לי, הבחנתי, זקן עמוס ורב-גוני ורב-סגנוני, וגם סגנוני, פרוע וקופצני, כה דחוס וכה עוצמתי, כלומר מרשים את עיני המתפלאות מול הפרא הצומח על לחיים של איש, כמו ג'ונגל מתפרע ביופי חד-פעמי. וכך, עם פסיעותי אל עבר הנקודה ההיא, ריח קפה טחון עלה באוויר והתערבב באפי, אליו הצטרף ניחוח חריף של הבק מגע, ולבד ידעתי לנחש שהכל אפקטים של חנות נעליים, בעצם לא חנות, אלא סנדלריה, כן, משמאלי על קו האורך הפסאז'י היתה גם סנדלריה, ולא ראיתי אותה, לא הייתי צריך לראות אותה, כי הכרתי את הריח ואת התחושה, אולי אפילו את הסנדלר העלוב שישב על שרפרף וקיפל את כרסו הבולטת, שיפשף בפניו את הזיפים הגסים, ולא ידע כמה שקועות עיניו בצבעים כהים, נאחזות בשקיות העור התפוחות ומספרות לכל מזדמן איזה אבא ואיזה גבר איננו, ודאי לא אחד הראוי לתפארת הרחוב הראשי, שכבר מזמן נשכח ממנו, והוא, בדלותו החומרית, דופק ודופק, ושוב ממשש עור וסוליה, ואני זו ובז, ממנו וכלפיו, וזה כמובן כי רק ככה צריך להיות.

הרי אסור לי המפגש עם גברים כאלה. אסורה עלי ההיתקלות עם פנים נפולות, עם נשים שיכולות להיות רעיות אבודות, שאפילו לא בצערן שוטטו לצדי בפסאז' החובבני, שתיים מהן לבשו שמלות בד פרחוניות, דקות למדי, צמודות בחלקן העליון ומבליטות את שדיהן הבריאים, התפוחים. ונדמה לי שהשתיים ניסו להתקרב אלי, שאלו במבטן מה לנו כאן, ומה בדיוק אנו מחפשות? ואף כי היתה בידי התשובה, סירבתי להן ונמסרתי בכוחותי הלאה, כאילו טויתי, שלא במאמץ, קורי עקבות של נעליים ירוקות שנעלתי, נעלי זמש יקרות שרכשתי לפני שנים בקצהו של הרחוב הראשי, שרק לפני דקות ספורות נטשתי. כמדומני היו אלה רק דקות, וודאי לא שעה או מחציתה, או זמן ארוך אחר שנמתח ונמתח וחסל בשעתו את תשוקתי הארסית והמשתלחת, את תאוותי המתוקה והמענגת, שעד היום פורצת ממני רק בחדרי חדרים, אינה מהססת לדבר על זכותי להסתכל על העיר והכפר הישראליים ולחוש מתרומם מהם, מתושביהם וצורת הליכתם, לזלזל במערכות הבגדים היבשים שכל הנשים והאנשים עוטפים בהן את גופם המוכר כל-כך, גופם שמתנועע על מדרכות ונסגר בקווי מתאר של סילוואטות משוכפלות.

ועכשיו, בתוך הפסאז' שלי, הסוליות העבות של הנעליים הירקרקות התנגשו על משטח המרצפות העכורות, והן הכבידו עלי, היו משקולות מתרגלות לגופי שמשך מטה, אך גם בא לכיוון שמה, לאיפה שהוא, היכן שעמד מתעקם עדיין הגבר עם הכתפיים הרחבות, וניחוח הקפה הטחון ממשיך להשתלט על הכל, שחור וחזק, ארומה לא ערבית ולא ישראלית, נעצרת על תקרת הבטון ומגרה בתוכי את הלא-נודע, לא את החשק ולא את הלשון.

ידעתי, אני מתקרב, אני בא אליו, תיכף רואה אותו, שוכח מכלל החנויות שרובן היו דוממות, מתעלם מתערובת האורחים הדלים שהיו אתי בפסאז', אך היו רק מאחורי, לא בקו שלי, בכלל לא בכיוון שלי, כי אין אחד שרוצה או מעוניין להגיע אל סוף המסדרון, אין מה לחפש שם, וזה היתרון עוד נתן לי כוח, כי הייתי לפניהם, לפני המבוגרים האחרים, אכן, באותו הרגע הייתי גם הצעיר ביותר, הנמרץ מכולם, והרשיתי לעצמי עוד ועוד ללכת, לשכוח מכובד הנעליים ולדחוק את יריבי מעומק הפסאז', הרי כבר הייתי הרבה אחרי מחציתו, עשיתי דרך כמעט מלאה בתוך המבנה העירוני שנכפה עלי. כן, גם אני עשיתי לו שימוש, אך ידעתי שהוא אחר, שהצעידה הנשארת שלי בפסאז' אינה מתבצעת כנדרש, והרגשתי שאיני פועל על פי המצופה ממני, איני נופל להתנהגות יומית של מתכנני השאריות, שלפני שניים ושלושה עשורים, ואולי אף יותר, ישבו במשרדים כלשהם וקבעו לשכמותי, ולרכים שונים ממני, את מצב העניינים הנפשי והקנייני, את פיזור זמן הפנאי בין לוואי כפוף ומקצוע מזדמן, שיחד מייצרים עודף של שעתיים עלובות בצהריים, שעתיים של שוטטות נתקלת ובהייה על חלונות בלי ראוות וספסלים רעועים, וכל אלה אי אפשר שלא יעוררו את כאבי הברכיים ונדנוד המחשבה הבינונית.

אבל הייתי שאוב, כל-כך פנימה נכנסתי וביטלתי את מצוקתי המעודכנת ואת שתיקת השאר. שוב קרה שהווה התעלם ממני, כאילו העביר אותי ברוורס אל תקופת החושך הישראלית ההיא, כשחיו משפחות באלף-תשע-מאות-שמונים-וארבע, עבדו במרכז הארץ ולא רצו להיפלט אל הצד, ואם הגיעו אל הצד, אז מיד שלטה בהם הבורות, והנטישה התקבעה בנפשם, וכל אזרחי המדינה האחרים חשבו שכך נכון להם לאכול ארוחות ביצים ועוף מבושל, לצפות בטלוויזיה סדרתית עם פנים לא יפות על מסך מרצד, לחנך ילדים במקראות ההן שהציגו עברית קשה כל-כך ודמויות מכוננות רק את עצמן, ואני כאילו הייתי תלוי על בלימה, חי איתן בשטח ההפקר ולא מוכן לקבל עלי ממשלה ואהבה.

ואותו הווה שמתקיים לצדי היום, פתאום נמוג והתפרק לנוכח הפסאז', וידעתי שאין טעם להרים קריאה בתוכי ולאפשר לה להיבלע בהד קצר. המקום הזה אינו

נועד להרמת קולות, תכנונו ההנדסי מצליח להעלים סימנים חיים ברגע, למחוק את המתרחש על בני האדם, ולי גם לא היה צורך לחשוב שאני מודרני באותן הדקות שבפסאז', להאמין שאיני שייך לתקופה ולשפה שקפאו כאן והציבו אותי שוב כמו גלעד לא רגוע. כי היה האיש ההוא בקצה, אותו גבר עצום שאותת לי, וגם אם נדמה לעצמי שחבלים משכו אותי אחורה, שהתקדמותי נעשית איטית מדי, הרי שלא כך היה. בשלב זה כבר הופיעו לפני צבעי הבגדים שלבש; אפור בחולצה מכופתרת עבה, וכחול כהה במכנסי בד של פועלים, מכנסיים חדשים, לא מרופטים. וצעדתי אליו, המשכתי הלאה ודימינתי עיניים עיגוליות בגוון בהיר. רציתי שיהיו בגוון בהיר, מבריק, לא כהה, וכמעט האמנתי שכך יקרה, שאתקל בעיניים אמיתיות ושקופות, עיניים של גבר חלומי שכזה, זְכַר אבהי-ישראל, איש מן הזן המוכר לי בעברי, בעברי שהומצא בראשי, שנברא בלבי, שנמסרתי לכוחו הנשגב. ואפילו היתה פעם אחת שקרה לי הדבר, אז בילדותי המתבשלת על עוקם הכביש והמדרכה, במורד הרחוב של הכפר, שם, על הפיתול שמאלה, ראיתי צבע שכזה בעיניים כאלה בתוך הגבר המבוגר, שהיה מהגר חינוני ולכן מהונגריה, יהודי איכותי ויפה, וגם אני התפתלתי ורציתי שיביט בי, שיידע על עזיבתי את הבית שלי ואת ירידתי אליו, שיקרב את ידיו החסונות ואת עיניו המדברות, אבל אלה הבהירות היססו אותי ואת עורי המדושן שלא כהלכה, והוא לא נשא אותי, אולי רק מעט שנא אותי, כי רק ככה זה יכול היה להיות, וזה הגבר מן העבר לא הרים אותי אליו, עיניו הצלולות לא נדבקו אלי ועשו לי את ההפך, סיבוב עם הגב, ולא פסקתי לחלום עליו שוב, לבקש איש או אחר, אולי אבא רוחני בדמות קרובה אליו, אבא עברי וגם יהודי, קדמוני מכל חבל ארץ אפשרית, לאו דווקא כנענית, ומשם, מפיתול הדרך הנשברת, כבר לא היה לי לאן לחמוק.

והנה, בפסאז' לא פסק המתח, ורציתי שייפסק, שלא יארך יותר, שאגיע אל הנקודה. מספיק כבר עם המתח, דיברתי אל ראשי בכעס, די לעילגות הגופנית ולמסירות הלא מתקבלת על הדעת של אחד כמוני, שמוצא עצמו משתלב סתם כך בין הוויה לא ראויה, שממש ברגעים אלה שיתפה איתי פעולה, לא פסקה מנוכחותה הניכרת באופייה המטונף שריחף סביבי, ובהדים שבאו מאחורי, אליהם הצטרפה רוח תמוהה וגם משבים של נשימות, נשיפות משתעלות יוצאות קצרות מנשים שחומות, וארוכות מגברים חולים, שאולי גם הם הספיקו ליפול חללים למלכודת הפסאז', וגם אותם לא רציתי לראות.

לא הייתי מוכן, ולו לשנייה אחת, להסב ראשי לאחור ולהיות עד לשייכותי המתבקשת. כבר הייתי כמעט על הסף של הסוף, אולי עשרה צעדים לפניו, אולי

פחות, וחיידדתי אוזני למשמע קולות הרחוב הרחוק, כמפלט אחרון רציתי איזכור לצלילים הנפעמים ולאוויר הפתוח שהיה שם, אך אלה השתתקו לגמרי, מזמן נדמו, וככה התאפשרה לי הבליעה הקרתנית אל תוך-תוכו של המסדרון, שכאן היה מרוצף אחרת, בנקודות שחורות-לבנות, וריח הקפה עוד נטחן באוויר ונלחם על מקומו עם החמצן, וגופי מרגיש מתאים, לא אני, אלא רגלי וידי, ושערות ראשי והיקף הבטן – אלה התמקמו אתי היטב בתוך הפסאז' החשוך למחצה, ופה, חמישה צעדים לפני הגבר, השתלשל מתקרת הבטון חוט חשמלי מחובר לנורה מעופשת, שזלג מתוכה אור צהוב וחלש. והאיש, האיש כאן, עתה עמד מולי בפינה.

כמה היה קרוב אלי. לא זכרתי קרבה שכזאת בחיי, קרוב מכל, מרחק נגיעה של ידיים, טווח קצרצר של ראייה, פני מול פניו השעירות, והנה הַזְקֵן המרשים שהעיד על גילו, חמישים או שישים שנים, ואף על פי שלא עמד ישר, הוא היה לי זקוף ואימתני, על ראשו כובע צמר שחרחר. ואת כל זה אני רואה, ועדיין לא נתקל בדבר ההוא, לא מבחין בכוחו האמיתי והמזעזע, וידו שעד עתה עמדה קדימה, פתאום, עכשיו, החלה לרדת מטה, ואני לא רציתי לרדת איתה, כי זיהיתי בפניו חיוך, יופי של חיוך, שפתיים מלאות, אדמדמות, כמעט מבינות אותי, ואני רוצה לשמוע אותן מדברות אלי, להתרכז בצורתן המוסווית בין סבך הזקן המשתלח בי ומפרק את לבי לחתיכות מסוכרות, גורם לו להרים קצב, ואני רק דבר אחד בא לי לעשות, רק חשק יחיד מתגלגל בבטני, ואיני יודע להגיד אותו במלה, איני יודע לתת לו פעולה בין אנשים מהסוג שלי ובכלל, וזה המרופט והרחב, ממשיך בשלו, הולך בידו עוד מטה, ורגע לפני שאני נלווה אל התנועה, זיכרוני מנסה מאמץ אחרון של גירוד, תוהה שמא פגשתי פעם, אולי בגלגול אחר, את הגבר הפרימיטיבי שניצב בתפארתו מולי, ואין ממצא בתוכי, כי ודאי לא נתקלתי בו ברחובות של הכפר והעיר שחייתי בהם.

לא ידעתי למה הוא? למה אני ככה משתנק ונאנק מול אחד כזה? כוחותי הטובים לא היו אתי, ונַמְשִׁיתִי, נלקחתי אל הבל פיו ומבע העיניים, ולא הבנתי את פשרן, רציתי רק לחזק את עצמי, להכיל בתוכי את ההוא הקופא אותי בלשונו האדומה גם היא, שעברה טבעית על השפה העליונה והרטיבה את הצבע, אבל גם את לבי, כי אז, על השנייה ההיא, על מַעְבַר הלשון המלקקת את הבשר התפוח – נופצה תקוותי, הזדעזעה שוב הציפייה שלי על עומקו הערכי של הפסאז', על שלל אפשרויותיו שבדיתי לטובתו ולטובת הכלל, וכשם שאחרים יצאו כאן מופסדים, כנראה שגם לי לא יהיה חיבור מוצדק אל ההוא, לא עוד חלומות השווא על דומים לו ולמוצאו הנכון, ליציר כפיו העלוב ולתוכנו

הוויקינגי בחלקו, שכאילו נחת בעיר הכמעט דרומית הזאת וסינוור לפניה את פשטות גופו ואופיו המרומם. אך רסק השפתיים והאכזבה ניתקו את מבטי מגובה ראשו והוליכו אותי מטה, עיני ירדו ועקבו אחר היד שהונחה לצד הרגל, קרוב למפשעה, והנה אני רואה את הדבר במכנסיים הפתוחים בחלקם, רוכסן משוחרר וכפתור פרוץ, ואני בא להיצמד אליו, לראות יותר ולראות ברור, להיבהל עליו, אבל האיש מסיט אותי, לא נותן לי, וכך פתאום הוא שואל ומקפיץ אותי, "מה אתה עושה כאן?" ואין לי ברירה, אני מרים אליו עיניים, "אתה סימנת לי, לא? משמה ראיתי אותך מסמן לי ביד, רצית שאני אבוא, לא?"

— אבל למה נכנסת? אתה בכלל מכיר את המקום הזה?
 "אני לא מכיר", עניתי בתחינה,

— איך אתה לא מכיר? לא שמעת על הפסאז' הזה?
 — לא שמעתי

— אתה לא יודע שכאן זה פסאז' חרל"פ? כן, זה השם שלו, פסאז' חרל"פ

— הוא ישן הפסאז' הזה, כמה זמן אתה כאן?

— הוא מצוין המקום הזה, הפסאז' הכי טוב בעיר, אתה לא יודע? לא ראית מה יש כאן? תמיד חם, אין רעש.

"כן", הסכמתי איתו ורציתי לחזור להסתכל מטה, ואז הוא עצר רגע, וידו אפילו זזה בין הרגליים, וזאת היתה הזדמנותי, העזתי בפחד גדול לנטוש את עיניו ולראות את האיבר לצד הרגליים, את טבעו המבוקש שבלט שם אצל הגבר הזה, וזה הזין היה לא זקוף, אך גם לא נרפה, רק נתלה באורך נכון, לא מתנדנד, ולצידו היתה היד של האיש, תכף נוגעת בו, ורציתי שייגע בו, אולי שיסתר, או שיחפון את החבילה המרשימה, את סמליותו הזרה שנבדלה בתוך הפסאז', והאור הצהוב החמיא לדבר, החמיא לכולו, ושניות נוספות חיכיתי לתזוזה, והיד אכן התקרבה, רטטה את לבי, אישרה את גורלי ועברי, יד רכה ולבנה, כמו של פועל מהגר ישראלי שאינו רוצה יד בתעשיית המפעלים הקיבוצית והציבורית, כזו היתה ידו, דומה לשלי במעט, דומה לצדקתי, ולכן רציתי כל-כך שתעטוף את האיבר, שתעשה חיבור, ועוד רטטתי על האפשרות, על הפסע הזעיר שבין מגע לניתוק, פס דקיק של עור ושערות שמפריד בין שתי החיות, היד והזין, שני האיברים הנכונים שסימנו לי ולו את סיבת היותנו בפסאז', אבל זה האיש לא הלך איתי עד הסוף, כי מיד שוב פנה אלי, העיר את צרתי,

"חרל"פ", הוא צעק, "פסאז' חרל"פ אני אומר לך, אתה יודע מה זה אומר? ראית את השם הזה, הוא כתוב שמה בהתחלה איפה שנכנסת, יש שם אותיות, פה אנחנו נמצאים, ואתה? למה נכנסת לכאן? למה?"

"לא ראיתי חרל"פ", השבתי לו ולא רציתי להיות מובל, ביקשתי בעיני שיפסיק את אפיונו, שיגיד לי דבר אחר, משהו ברור עליו ועל עמידתו המוזרה, וככה, כשאני פחות נבהל ויותר נפעם, הופעתו החלה להיות לי מעט בזויה, קרצה לי במידה, ריככה לי את סופו של האיש המקומי, וניסיתי להשתכנע בבזות הזאת, לא להילקח אל העומק הרדוד של הגופניות המרשימה ושערות הזקן שעשו לנפשי קשר חזק מדי.

ברגע הזה כבר לא הייתי מוֹלָךְ. דקה חלפה והוא לא דיבר אתי שוב. מכנסיו נשארו בשלהם, וידו עלתה אל הזקן וגירדה שם בחספוס. והקול הזה, השפשוף החורק והמצמרר על העור שלו, משחרר ציץ ותִיק, הוא שהעמיד אותי על מקומי, הוא שנידנד את רחמי המולדים ואת ביתי המקורי שזרע בקרבי את זכרותי המשובשת. אז, ברגע ההוא, ידעתי כמה אנושי ואישי הגבר הנכלם הזה. לא רציתי לחשוב על חרל"פ ועל טיבו הידוע של הפסאז' היוקרתי. העפתי משפתי את השם והמלים, ורק צעד אחד עשיתי לקראתו של המבוגר, ופסיעה זאת היתה כל שנדרש לחוש איתו פרטי, להיות מתרומם מעליו ולשלוח את ידי, כאילו רק במקרה אל מתחת לבטנו, לגעת בה ולהישאר מלטף ומשהה את המקום הנמוך, מעביר סיבוב על רקמה תחתונה ומוצקה, ועדיין לא המשכתי הלאה, רק קצת מעל השארתי את ידי בסימן טבורו, בעומק בטנו הבריאה והפורייה, והוא מחייך אלי, שוב חיוך יפה, ואז אוסף את כף ידי בידו,

"בוא", הוא מצווה עלי, "בוא איתי", אומר בהתלהבות מרעננת, ואני שומט את ידי ממנו, כי אמרתי לעצמי הרי איני רוצה להילקח, אבל כבר נמסרתי ברובי, הוחררתי כל כולי בצינור הפסאז', ובגלל שהרגשתי את יתרונו עלי, זזתי אחריו, ראיתי את גבו של האיש, מסמן לי לא להתעכב, והדבר היה לי כמעט תקוע, לא הבנתי איפה עוד יש ללכת, הסוף והנקודה היו החלטיים, והנה, בלי ששמתי לב, שניים ושלושה צעדים נוספים, חשפו אותי אל מדרגות קצרות, והוא הגבר כבר עליהן,

"בוא, בוא", הוא קורא לי, וכולי הפתעה, שהנה נפרץ הצינור, נפתחה החסימה האדריכלית, ולקצה לא היה קצה, כי ראיתי מפלט, והתרגשתי במעט על אלה המדרגות שטיפסתי אותן בקלילות, סיימתי חמש ושברתי הלאה, לעוד ארבע מדרגות אחרונות, ואז לפתע, גיליתי שאני בגובה הארץ, כלומר ממש על האדמה, לא בתחתית, וסביבי בניינים, ואוויר אפור ופתוח, והאיש הרחב עומד על המדרגה האחרונה,

"אתה רואה שמה?" הוא מצביע קדימה, "אתה רואה?"

ואני אחרי האצבע המסמנת שלו, רואה את הנקודה האמיתית, רואה את

המבנה המנחם והשמח, מעליו מופיעה הכתובת המקושטת "אולמי גיל", אולמי השמחות של המשפחות הנבונות, וכבר התבלבלתי, האם הייתי או שלא הייתי באולם החניכה? האם ביקרתי ושמחתי ושימחתי? את זכרתי ואת שיוכי? שם, באולמי-גיל הרדומים לנוכח שעת-הצהריים המתארגנת אל הערב המוקדם, רציתי להמתין, להיות על הנקודה המתכוננת, כשאני במצבי נפלט משאול הפסאז', מהחלל התחתון של חיי המופרעים, ולא חזרתי להביט אל האיש, כי לא רציתי להביט על האיש, והנחתי שזה כבר ירד מטה, ולי לא היו עוד תוכניות להגשים, היו לי רק אירועים לכדוק בפתחו של אולם-גיל, לבחון את הנער ההוא שוודאי יבוא עוד מעט בחליפה מצועצעת שתפר לו חייט במתפרה, שעומדת ליד סנדלריה בעיר אחרת, וזה הנער חושב בר-מצווה וחגיגה, רואה איזה אבא ותורה, שומע שפה ולא מנשק שפתיים, והוא נזהר בצעדיו, רוצה לקפוא, מבקש ללכת אחורה בדקות ובשעות, איפה שקבר את ילדותו בחדרו, וגם על משטח המדרכה הכפרית הניח אותה, ואיש לא היה שם לצפות בו נשכב על האספלט ומלקק גרגירים של חול. שם הוא רצה לסיים את הכל בהנאתו. ואני ידעתי, גם את הנער ההוא אסור היה לי לפגוש.